

MUTSUZLUĞUN “KAPI”SINDAKİ KADINA PSİKANALİTİK AÇIDAN BAKIŞ

A PSYCHOANALYTIC OVERVIEW OF THE WOMAN IN THE “DOOR” OF UNHAPPINESS

Necla DAĞ*

ÖZ: Romancılığı ile tanınan İnci Aral, 1979 yılında “Ağda Zamanı” adlı öykü kitabı ile edebiyat dünyasına girer. Öykü kitaplarını art arda yayımlayarak insana dair pek çok konuyu işler. İnci Aral öykülerinde kendi yaşamından anıları işler. Onun kahramanları genellikle mutsuz ailelerde büyüyen çocuklar, eşleriyle anlaşamayan kadınlar ve aile veya toplum tarafından baskı yoluyla sindirilmiş bireylerdir. Kahramanları yazarın yaşamının tanıkları gibidir. Onun yaşadıkları kahramanları için sağlam bir kurgu oluşturur. Küçük yaşta yaşadığı ailevi sorunlar hem Aral’ın yaşamını hem de kahramanlarının geleceğini tayin eder. Eşinden ayrıldıktan sonra yaşadığı sorunları kadın duyarlılığı ile öykülerinde ele alır. Kadının aile ve toplum içindeki yalnızlığına, kırgınlıklarına, mücadelesine, mutsuz evlilikler açısından yaklaşır.

Kapı öyküsünde günlük kısa bir kesiti anlatılarak kadını sınırlayan, kurallara bağlayan ve mutsuz bir yaşama sürükleyen evlilikler mercek altına alınır. Bu kısa zaman dilimi bile kadının yaşadığı sorunları derinlemesine açıklar. Bu çalışmada İnci Aral’ın “Kapı” öyküsü incelenerek yazarın evlilik kurumuna, kadın sorunlarına yaklaşımı ele alınacaktır. İletişim sorunu olan ailelerde çocukların baba figürü nedeniyle yaşadığı sıkıntılar, bireyin yaşadığı travmalar, psikanalitik kuram ışığında incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: İnci Aral, aile, kadın, evlilik, boşanma.

ABSTRACT: *İnci Aral, known for her novelization, debuted in 1979 with the short story book “Waxing Time”. She handles many human subjects by publishing story books repeatedly. İnci Aral processes memories from her own life in her stories. His protagonists are often children growing up in unhappy families, women unable to get along with their partners, and individuals intimidated by oppression by family or society. Its protagonists are like witnesses to the author’s life. It forms a solid fiction for the protagonists they experience. The family problems she experienced when she was young determined both Aral’s life and the future of his heroes. She addresses the problems she experienced after leaving her husband with female sensitivity in his stories. Approaches the loneliness, resentment and struggle of the woman in the family and society in terms of unhappy marriages. She tells a daily cross-section in the story of the “Door”, in which she takes issue with marriage, which limits the woman, binds her to the rules and leads her to an unhappy life. Even this short period of time explains in depth the problems the woman is experiencing.*

In this study, İnci Aral’s “Door” story will be examined and the author’s approach to the institution of marriage and women’s problems will be examined. Parents with communication problems will focus on the problems children experience due to the father figure. The effects of the traumas experienced by the individual on the life of the individual from the light of psychoanalytic theory will be emphasized.

Keywords: *İnci Aral, family, woman, marriage, divorce.*

* Öğr. Gör. Dr. - Aksaray Üniversitesi Yabancılar Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi / Aksaray – necladag02@gmail.com (ORCID ID: 0000-0002-7961-2960)

1. Giriş

Aile, başarılı ve bilinçli bireylerin yetişmesi için ilk basamak görevinde olan kurumdur. Anne- baba ilişkileri, tutumları ve davranışları çocukların gelecekteki yaşamına yön verir. Aile bireyleri arasında kurulan iletişim bağı, bireyin üzerinde olumlu etki bırakırken iletişimsizlik aile içinde huzursuzluk, anlayışsızlık ve çoğunlukla da fiziksel veya psikolojik şiddete dönüşür. Bu olumsuzluklara neden olan anne veya baba, psikolojik sarsıntı veya korkuların figürü olarak bireyin zihninde yer edinir. Ebeveyn tutumlarından kaynaklı sorunlar, bazen anne ve çocuk ilişkisini de olumsuz etkileyerek babanın aile içinde korku ile özdeşleşmesine yol açar. Bu durum güvensiz, aşırı duygusal ve benlik duygusu gelişmeyen çocukların yetişmesine neden olur. Geleneksel aile yapılarında çocuk eğitiminde annenin bütün sorumluluğu üstlenmesi, babanın korkulan aynı zamanda saygı duyulan taraf olması çocukların anneye daha çok bağlanmasına neden olur. Erkek çocuğu için anne, dünyadaki bütün sevgilerin tek kaynağıdır. Bu nedenle erkek çocuğu, annesini herkesten, en çok da babasından kıskanır. Anneye olan düşkünlüğünün rakip olarak gördüğü babası tarafından fark edileceğinden korkan erkek çocuğu aslında annesini babasından koruyup uzak tutmak ister. Ancak babasının kendisine ve annesine zarar vermesinden korkan erkek çocuğu annesine olan ilgi ve sevgisinin yönünü değiştirerek babaya sevgi göstermeye başlar. Çocuğun babayla olan bu ilişkisi, kişilik gelişimini olumlu ve olumsuz etkileyebilir. Aile içindeki rollerin değişmesi veya kadının çalışmaya başlamasıyla birlikte çocukların yetiştirilmesi konusunda ebeveynlere eşit şekilde sorumluluğun düşmesi, babanın ailedeki iletişime ve etkileşime öncülük etmesini sağlamıştır. Çocukların böylece sadece anne ile değil, babayla da toplumsal yapı içerisinde paylaşım içinde olması desteklenir. Çocuğun aile bireyleri ile paylaşımları arttıkça kişilik gelişimi daha sağlam temeller üzerine inşa edilmektedir. Bütün bu bağlar insan psikolojisini ve davranışlarını yönlendiren, gelişim süreçlerini etkileyen unsurlardır.

İnsan davranışlarının altındaki sebepleri araştıran, inceleyen ve yorumlayan bir bilim olan psikoloji ile edebiyat çoğunlukla iç içedir. Edebiyat ve psikoloji; bireyi, aile içi yaşantıların birey psikolojisine etkisini, toplumu ele alarak gizli kalmış sarsıntıların oluşturduğu sorunları çözmeye çalışır. Edebiyatta insan ve toplum anlatılırken bir yandan da edebi metnin anlaşılması, çözümlenmesi ve yorumlanması için bazı disiplinlerle ortaklaşa çalışmalar ağırlık kazanır. Bu durum, yeni yöntem ve yorumlamaları, beraberinde getirmektedir. Bahsedildiği gibi edebiyat ve psikolojinin iç içe çalışma ortamlarının bulunması, edebi metnin anlaşılmasına yönelik araştırmalarda psikoloji çerçevesinde gelişen bir kuram olan Psikanalize başvuruyu yaygınlaştırmıştır. Psikanaliz, “bir kuram olarak insan davranışlarının ne anlama geldiğini çözümlenmeye ve zihinsel gelişimi öne çıkarmaya gayret eder.” (Alper, 2015: 15). Psikanalizden önce ortaya atılan bazı eleştiri kuramlarında edebi eser ve yazar birbirinden bağımsız olarak

değerlendirilmiş, edebi eserin anlaşılması için sanatçının yaşamına dair bilginin gereksizliğine vurgu yapılmıştır. Ancak daha sonraki süreçte, sanatçının “iç dünyasının bilinmesinin yapıtın anlaşılması açısından taşıdığı öneme” (Cebeci, 2004: 7) vurgu yapılarak edebiyat eleştirisinde yazarın yaşamının göz ardı edilemeyeceği savunulmuştur.

Sigmund Freud’un geliştirdiği psikanaliz kuramına göre, yapıt, sanatçının yaşamından izler taşır. Dolayısıyla yapıt ile ilgili yorumlamalarda sanatçının yaşam öyküsüne başvurmakla sağlıklı değerlendirmeler yapılabilir. Özellikle çocukluk yaşantılarının sanatçının eserine yaptığı katkı Psikanaltik kuramı yakından ilgilendirir. Ancak Psikanaltik kuram birçok yönden eleştirilere maruz kalır. Bu eleştirilerin başında “Freud’un bakış açısının kötümserliği, insan doğası hakkındaki görüşlerinin nevrotik ya da olgunlaşmamış kişilere ilişkin gözlemlerden kaynaklandığı ve yetişkinlik yaşamına ilişkin bütün açıklamaların bebeklik dönemine ait bir psikoloji temelinde yapılması” (Cebeci, 2004: 10) gelir. Söz edilen bu eleştirilerin dışında esere bakılarak sanatçı hakkında ne kadar sağlıklı bilgi elde edileceği ve sanatçının yazdıklarında ne kadar samimi olduğu konularında da eleştiriler öne çıkmaktadır. Psikanaliz, bilinçaltı kavramına dayanan bir yöntem olarak edebi metinleri yorumlarken sanatçının psikolojisini, komplekslerini ortaya çıkarmaya ve kahramanların davranışları altında yatan sebepleri açıklamaya çalışır. İnsan yapısını, kişiliğini anlamaya yönelik çabayı sanatçılar yapıtlarıyla ortaya koyduklarına göre eser ve sanatçı birlikte ele alınması incelemelerde daha doyurucu veriler sağlayabilir. Psikanaltik kuram açısından incelemeye uygun eserlerden biri olan İnci Aral’ın “Kapı” öyküsü yazarın yaşamıyla bağlantılı olarak incelenecektir.

2. Sanatçıdan Esere Psikanaliz Unsurlarının Tespiti

Edebi eserin ortaya çıkışı ve sanatçının yaşamı arasında belirgin bir ilişki olduğu söylenebilir. Psikanaliz, edebi metni anlama ve yorumlama işine girdiğinde sanatçının çocukluk yaşantılarından başlayarak eserin oluşma ve ortaya çıkma süreçlerini de işin içine katıp değerlendirmelerde bulunmayı gerektirir. Psikanaliz üzerine çalışmalar yapan ve kuramın temelini kuran Freud, Adler, Jung, Lacan gibi isimler, açıklamalarında sanatçının yaşantısı ve eser arasındaki bağlantıya özellikle yoğunlaşırlar. “Edebi eser gibi sanat eserlerinin oluşmasında da yine sanatçının/yazarın düşlerini diğer insanlarla paylaşma düşüncesi yatar fakat bu paylaşım kurmaca âlemin sanatsal forma sokulmasıyla mümkün olur, dikkat çekici bir hal alır.” (Atlı, 2012: 261). Freud, insan davranışlarının temelinde yatan sebepleri çocukluk yaşantılarına ve tatmin edilmemiş cinsel duygularda aranması gerektiğini savunur. Sanatçının da eserini oluştururken bastırılmış duygularının, bilinçdışında bulunan isteklerinin, hayal kırıklıklarının etkisiyle paylaşma ve eserini yaratma faaliyetine girdiği görüşü, Psikanaltik eleştiri kuramının sanatçı ve esere yaklaşımı belirler. Freud, gerçek hastalarla yaptığı görüşmeler neticesinde edindiği izlenimleri genelleştirerek sanatçıya uyarlamaya çalışır. Sanatçıyı bir nevroz hastası

olarak gören Freud'a göre eserin yaratılması, bazı çatışmalar ve komplekslerin yansımalarıdır. Bu kompleksler bazen sayıklamalar, düşler, hayaller veya serbest çağrışım ile ortaya çıkarak kişinin bilinçaltında bulunan gizli travmaları ortaya çıkarır. "Özellikle erkek çocukların babalarını rakip görerek ilk cinsel yönelimlerini annelerine karşı geliştirmeleri mantığına dayanan Oidipus kompleksi, kız çocuklarının babalarına düşkünlükleri ve anneleri ile rekabet halinde olmaları durumunda Elektra kompleksi adını almıştır." (Atlı, 2012: 260). Sanatçı yaratıcılığını kullanırken yaşantılar yoluyla ortaya çıkan komplekslerinden güç alarak eserini inşa etmeye çalışır. Kadın dünyasına ait iç çatışmaları duyarlıkla ele alan, öykü ve roman yazarı İnci Aral, eserlerinde genellikle parçalanmış ailelerde büyüyen çocuklar ve kadınların yaşamını ele alır. Öyküleri yazarın yaşamından izler taşır ve bu öykülerde genellikle babanın yaşanan olumsuzlarda birebir rolü olduğundan Oidipus ve Elektra kompleksleri kahramanların psikolojik tasvirlerinde baskın bir şekilde hissedilir.

İnci Aral'ın öykülerinde anne ve baba arasındaki iletişimsizlik, kişiliklerin uyuşmaması ve düşüncelerin çatışması, evlilikleri sonlandıran en önemli nedenlerdir. Bu nedenlerden en çok zarar gören, kişilik olarak etkilenen ise ebeveyn mücadeleleri arasında kalan çocuklardır. Yazarın kendisi küçük yaşta birçok ailevi sorunla karşı karşıya kalır. Aral'ın babası geçirdiği bir beyin kanaması sonrasında beş yıl felçli bir yaşama mahkûm olur. Bu durum hem yazarın hem de babasının psikolojisini çok etkiler. Babasının felç kalmasından sonra sıkıntılı günler yaşayan Aral, küçük bir çocukken babasının intihar girişimine şahit olur. Babasını vazgeçirmek için harcadığı çaba ve hissettiği korku, onun sonraki yaşamında önemli travmaların nedeni olur. Bu durum yazarın babasına bir yandan derin bir sevgi ile bağlanmasına bir yandan da korku ile yaklaşmasına neden olur. Evin içinde daima sinirli ve mutsuz bir şekilde oturan babaya istediği gibi yaklaşmayan, sarılamayan yazar için bu durum dramatik bir hal alır. Babasını kaybettikten sonra hayat, yazar ve ailesine pek de olumlu şeyler sunmaz. Evin bütün yükü Aral'ın annesinin omuzlarına yüklenir. Yazar, annesini kaybedince kardeşleri halaları tarafından sahiplenilir. Böylece aile bireylerinin her biri başka yerlere dağılmış olur. İnci Aral'ın bundan sonraki günleri yatılı okullarda geçer. İlk evliliğini iki çocuğuna rağmen sonlandırınca çocuklarından da ayrı kalmak durumunda kalır. Bütün bu yaşanmışlıklar, Aral'ın öykü ve romanlarının alt yapısını oluşturacak, mutsuz kadın ve çocuklar, onun kahramanları olarak öykülerdeki yerlerini alacaklardır. Aral'ın yaşamlarını çizdiği kişiler, geleneksel yapının dayattığı kurallar yüzünden evliliklerini devam ettirememişlerdir. Kısıtlanmayı kabullenemeyen bu bireyler, özgürlüklerini ellerinde tutmak için hayatlarına yalnız devam etmeyi tercih ederler. Ancak bu evliliklerin sona ermesi, kişilere mutluluk getirmez. Özellikle evliliği sonlandıran birey, kadın ise babaya bırakılan çocuklar annenin yaşadığı mutsuzluğu devralırlar. Bu sebeplerden dolayı Aral'ın öykülerinde düzenli bir aile hayatı yaşayamayan

kişiler, babanın öfkesine, cezalandırmalarına maruz kalan çocukları geride bırakmak zorunda kalırlar. Yazar hem baba öfkesine maruz kalmış hem de çocuklarını babaya bırakmış bir birey olarak aslında kendi öykülerinin kahramanıdır.

Aral “bir romanın yüzlerce sayfayla yapamadığını kimi zaman dört sayfalık bir öykü başarır. Birden bir anla, kesitle, can alıcı bir cümleyle, bir acıyı, görüntüyü sesi insanı içinizde duyarsınız, o güne kadar anlayamadığınız bir insanlık hâlini sezersiniz içiniz sızlayarak” (Andaç, 2004:100-101) sözleriyle bazen anlatılmak istenen duyguyu anlatmaya uzun sayfaların yetemeyeceğini belirtir. Bazen de bir cümle veya kısacık bir anın yaşananları daha anlamlı kılmaya yettiğini söyler. Yazar, insan hayatında kısa bir zaman diliminde yaşanan olayları işlerken asıl sorunu hissettirmek için geriye dönüşlerle önemli noktalara işaret eder. Böylece sorunu oluşturan durumun alt yapısında nelerin olduğunu okuyucuya sezdirmeye çalışır. Ömer Lekesiz (2000: 24), kadın yazarların sanat anlayışları hakkında değerlendirme yaparken İnci Aral’ın da “yeni konu damarları bulma ve bu konuları modern yapılar içinde işlemede önemli varlık gösterdiğini” ifade eder. Basit görünen ancak bireyin yaşamında ve psikolojisinde olumsuz etkilere sahip günlük yaşamın yorucu ve yıpratıcı etkilerine maruz kalan kadınların hisleri ve kararları, yazarın özellikle üzerinde durduğu konulardır. Modern ve geleneksel toplumsal yapı içerisinde süregelen ancak pek de üzerinde durulmayan güncel sorunların kadının konumuyla ilişkili olarak öykülere yansımaları, yazarın kısa anlarda yaşanan durumları aktarmasıyla anlam kazanır. “Düş kırıklıkları, iletişimsizlik, yaşama sığamama, kadınların küçük avuntularla katlanılır kılınmış gizemli iç yaşantıları, çözümsüz sevgiler, aşklar ve kopuşlardan” (Aral, 2009: 120-121) beslendiğini belirten Aral, öykülerinde küçük avuntular beklerken büyük bir hayal kırıklığı ve yalnızlığın içine düşmüş bireyin yaşadıklarını kadın penceresinden aktarır.

İnci Aral’ın kahramanları toplum ve sevdikleri tarafından kişisel veya sosyal baskılara maruz kalan, çevresindekilerle uyuşmayan buna rağmen oldukça güçlü bir duruş sergileyen kadınlardır. Kadınlar, bazı hikâyelerde değersizleştirilmiş, ötekileştirilmiş bir birey ya da evin içindeki gereksiz bir nesne gibi algılanır. İşlenen temalar bireysel nitelikli görünse de yaşanan sorunların, ayrılıkların, cinsiyet kaynaklı dayatmaların temeli, toplumsal sorunlara dayandırılır. Toplum ve aile hayatı içerisinde uygulanan ağır davranışsal ve cinsel yasaklar, ev içerisinde tek bir kişinin omuzlarına yüklenen ağır sorumluluklar, paylaşımda bulunulacak kişilerin yokluğu, kadınların yeni bir yaşam arayışına yönelmelerine neden olur. Ömer Türkes (2003/URL-1) “hikâye ve romanlarındaki asıl eksen kadınlar ve kadın sorunları değildir; bir kadını anlatırken bir erkeği de anlatmanın zorunluluğunun, bireyin -kendi özel serüvenini yaşarken- içinde yaşadığı toplumdan, zamandan ve mekândan yalıtılmış biçimde var olamayacağının farkındadır Aral. Tam da bu nedenle kişi ve karakterlerini birbirleriyle ilişkileri içerisinde ele almış, kadınlar kadar erkekleri de yerleştirmiştir

anlatısının merkezine” diyerek yazarın kişileri tek taraflı değil, olması gerektiği gibi yansıttığını belirtir. Türkeş’e göre (2003/URL-1), İnci Aral’ın kahramanları sevgi yoksunluğundan değil, toplumsal sorunların, tüketim kültürünün, kendilerini çevreleyen geleneksel ahlak ve değerlerin üstesinden gelemedikleri için iletişimsizliğe düşerler. Aral’ın öykülerinde iletişim sorunlarının en çok hissedildiği ve bireyi yıpratın kurum evlilik kurumudur.

3. “Kapı” Öyküsünde Bireysel ve Toplumsal Bağlamda Kadın İmgesine Psikanaliz Işığında Bakış

İnci Aral, ilk hikâye kitabı “Ağda Zamani”nda on yedi öyküyü bir araya getirir. Yazar bu öykülerini çok “içten, eskimemiş ve etkisini yitirmemiş olması” nedeniyle çok önemsedğini, herhangi bir feminist bakış açısıyla ya da politik düşünceyle bu öyküleri kaleme almadığını öykülerinde içtenlikle içini döktüğünü belirtir. Öykülerin yazılış amacı sadece yazarın kendi sorularına cevap bulmak istemesidir. İnci Aral, ilk öykülerini yazma sebebini şu şekilde ifade eder:

Hiçbir sahtelik, özentisi yok yazdıklarımda. (...) Artık yazmadan, anlatmadan duramayacağıma inandığım bir zamanda, kişisel deneyimlerimden, birikimimden yola çıkar ak yazdım ilk öykülerimi. (Barbarosoğlu, 1997: 36-37).

Kişisel deneyimlerin öykülerinden biri olan “Kapı”, hem yazarın sanat anlayışını hem de kadın konusuna yaklaşımını ortaya koyması açısından önemlidir. Ataerki toplumdaki erkeklerin kadınları kurallarıyla ele geçirmesi, belli sınırlar tanıması nedeniyle bir meta olarak kabul gören kadının, eş ve anne rolüyle evlilikte çektiği sancılı sürece ışık tutulur. Sevgi ve saygı görmeden yaşayan kadının toplumun dayattığı sorumluluklar karşısında varoluşunu gerçekleştirmek için çektikleri öykünün temelini oluşturur. “Kapı” öyküsünde, parçalanmış bir ailenin mutsuz üyesi olan kadın; hem bir anne hem de mutluluğu arayan bir birey olarak yaşadıklarını aktarır. Öyküde yaşananları karşı tarafa hissettirmeye yeten hayatın kısacık bir kesiti konu edinilir. Evliliklerini sonlandırmış iki çocuklu bir ailenin günün bir kesitinde yaşadıkları, kadının bu evlilikte yaşadığı sorunlar, hayal kırıklıkları ön plandadır. Öyküde olaylar, boşanan bu çiftin çocuklarının velayetinin babaya verilmesiyle başlar. Yedi yıl evli kalan çiftin çocukları Can ve Cem, mahkeme kararına göre her ayın birinci ve üçüncü hafta sonu annelerinde kalabilmektedir. Çocuklarına çok büyük bir özlem duyduğu belli olan anne, büyük bir hevesle evde sobayı yakıp evi temizler. Çocukların pijamalarını ütüler, oyuncaklarını çıkarır, sevdiği yemekleri pişirir. Anne, o gün her şey çocuklarının istediği gibi olsun ister. Evin sıcak olmasına özellikle özen gösterir; çünkü çocuklar hastalanırsa eski eşi ve kaynanası kadından hesap soracaklardır. Öykünün birinci kısmı, evdeki hazırlıklar ve kadının çocuklarını görmek için sabırsızlandığı anlarla geçer.

Ev iyice ısınsın ki “Üşütüyorsun çocukları,” diyemesinler. Nedense tüm olumsuzluklar benden yöneliyor onlara... (Aral, 2008: 32).

Günlük yaşamın bireyi yoran, üzen veya tedirgin eden durumlarından sıyrılmak kişiyi bir süreliğine rahatlatır. İnsan psikolojisinin kendiliğinden ortaya çıkan bu savunma sistemi, düş veya hayal yoluyla olumsuz olanı ortadan kaldırmayı hedefler. Freud (1996: 61), “düşlerde, günlük yaşam, zahmetleri ve hazları, sevinçleri ve acıları ile asla yinelenmez. Tersine, düşlerin başlıca amacı bizi onlardan arındırmaktır” diyerek düşlerin bireyi olumsuz olandan uzaklaştırma işlevine işaret eder. Bu anlamda düş gören veya hayal kuranın bireysel yaşantısına ilişkin detaylar ve deneyimler bu düşlerdeki arınma isteğiyle ortaya çıkar. Çünkü kurulan düş, bir anlamda bireyin gerçek yaşamında karşılaştığı veya çözüm bulamadığı durumun üstesinden gelmesiyle ilişkilidir. Aral’ın öyküsünün ikinci aşaması Freud’un üzerinde durduğu günlük yaşamın zahmetlerini ortadan kaldırmaya yönelik süreci karşılar. Kadın, çocuklarını almaya giderken karşılaştıkları ana ilişkin tahminlerde bulunur. Bu tahmin ile başlayan hisler, devamında düş kurma isteğini harekete geçirir. Freud’un özellikle önemseydiği bir başka psikolojik süreç, öykünün bu kısmında anlam kazanır. “Günlük yaşamın önemsiz, rastlantısal ‘unutulmuş’ izlenimleri” (1996: 72), düşlerde ortaya çıkarak bireyin aslında ruhsal yönden ne kadar derinden etkilendiği açığa vurur. Çocukların kapıdan alınma anında gösterdikleri davranışlar, annenin psikolojisi üzerinde önceleri pek fark edilmese de derin etkiler bırakmıştır. Bu belirtiler, günlük yaşamın önemsiz ayrıntılarıyla dışa vurulur. Aynı zamanda çocukların annelerini beklerken duydukları özlem, bekleyiş ve sevinç aktarılırken önceki buluşmalarına dair ipuçları okuyucuya sunulur. Anne ve çocuklar bir arada olmayı arzulamalarına rağmen yasal uygulamalara takıldıklarından çocuklar, baba ve babaanne ile yaşamaya mecbur bırakılmışlardır. Annenin kapıda karşılaştığı durum ile ilgili kurduğu düşünde çocukların anneyi sabırsızca bekledikleri görülür. Mecbur kalınan bu zorunluluklar, anne ve çocukları bir özlem ve bekleyişin içine sürüklemiştir. Aynı zamanda uzun zamandan beri bekledikleri annelerine kavuşacak olmanın heyecanı ve mutluluğu düşe yansır.

Son kat. Az sonra zile basacağım, ikisi birden “Kim o?” diye bağıracaklar kapının ardından. Seslerinde bekleyiş, istek, kuşku... “Ben,” diyeceğim usulca, çılgınlığı basacaklar sevinçle... “Annemiz gelmiş!..” “Çabuk babaanne, paltomu giydir... Babaanne yeni botlarımı mı? (Aral, 2008: 32).

Heyecan içinde eski evine çocuklarını almaya giden kadına kapıyı çocukları değil, kaynanası açar. Kapıya varıp çocuklarının hazırlanmadıklarını görünce şaşırır. Çünkü mahkemede alınan karara göre o gün çocukların annede kalma günü olmasına rağmen çocukların giyinmesine izin verilmemiştir. Eski kaynana, kadına bu ayın uzun çekmesi nedeniyle ancak gelecek haftaya çocuklarını alabileceğini söyler. Kadın bunun üzerine bir yandan anneleriyle görüştürülmeyen çocuklarını teskin etmeye bir yandan da eşiyile görüşmeye çalışır. Ancak eski eşi evde değildir; ekmek almaya gitmiştir. Kadın kapıda beklerken kaynanası çocukları zorla içeri götürüp kapıyı kapatır. Anne, içerdeki çocuklarının kendisine çaresizce seslenip ağlamamak için kendilerini zor tuttıklarına şahit olur. Çocuklar

kapının arkasında, kadın ise kapının önünde mutsuzluğun kahramanları olarak beklemeye başlarlar.

Kapandı kapı. Küçük oğlum, düş kırıklığı, özlem, sevgi yüklü bir bağırtıyla boğulur gibi “Anne!” diye seslendi öte yandan. Umarsız ama dayanıklı bir ses. (Aral, 2008: 33).

İnsan davranışlarının arkasında yatan sebepler üzerine yoğunlaşan Freud, bilinçdışı çatışmaların nevrozun kaynağı olduğunu, bu çatışmaların ancak rüyalarda veya dil sürçmelerinde ortaya çıkacağı görüşü üzerine kuramını temellendirir. Psikanalize göre bireyin bastırılmış duygu, dürtü ve bilinçdışı istekleri, bilince geri getirilebilir. Çünkü insan davranışları birden bire sebepsiz bir şekilde oluşmaz. Sergilenen davranışların ruhsal süreçlerden kaynaklı alt yapıları bulunur. Freud, insanın ruhsal yapısını buzdağı imgesiyle açıklamaya çalışır. Buna göre suyun üstünde kalan alan bilinç, suyun altındaki alan ise bilinçdışını oluşturmaktadır. Freud, “insanın bilinçdışındaki bastırılmış duygu, düşünce ve isteklerin insan davranışlarını yönlendirdiğini savunmaktaydı. Bu bakımdan ona göre, sadece bilinç kısmını çözümlenmek, kişinin davranış sebeplerini ortaya koymak için yetersiz kalacaktır.” (Karabulut, 2013: 35). Aral, kadın kahramanın düşüyle ilk aşamayı sunarken yavaş yavaş bireyin davranışları ve yaşadıklarının altında yatan sebepleri açıklamaya hazırlanır. Analize kaynak sağlayacak şekilde bireyi aile ve toplum içinde yalnızlığa ve yabancılaşmaya iten sebepler çoğaltılarak ayrılığa giden yol, psikik gerçekliği oluşturuvcu unsurlar üzerine temellendirilir. Böylece birey bir kayba uğratarak hem bilinç hem de bilinçdışındaki davranışlarına kaynaklık edecek sebepler gereçlendirilir.

İnsanların bazı istekleri ve ihtiyaçları bulunmasına rağmen toplum kurallarına uyma zorunluğunu hissettiklerinden bu isteklerini, hayal ettikleri gibi tatmin edemezler; aynı zamanda bu isteklerini bastırmak, gizlemek isterler. Moran’a göre (1988: 134), “yazarı yazmağa iten, açığa vuramayıp bastırmak zorunda kaldığı istekleridir, o halde bunlar bir yolunu bulup kılık değıştirerek kendilerini eserde belli edeceklerdir.” Aral’ın kadın kahramanının o anki isteğı çocuklarına kavuşmak olsa da bastırılmış istekleri kapının eşiğinde beklemeye başladığı anda ortaya çıkar. Kadın, aile içindeki isteklerinin yanı sıra eşinden beklediklerini de daima içine atmış, gizlemiş ve dışlanma korkusuyla dile getirememiştir. Freud (2012: 32), “günlük konuşmalarımızda kullandığımız sözler, sararıp solmuş büyülü nesnelere başka şeyler değıldir” diyerek kelimelerin veya anlatımların kaybedilenlerden veya bilinçaltına itilen özelemlere izler taşıdığına altını çizer. Öykünün birinci bölümünde yalnızca çocuklara duyulan özlem ve o an için annenin çocuklarına kavuşma isteğı öne çıkmakla beraber kapının eşiğindeyken tanıdık yemek kokuları, apartmanın girişindeki çiçeğı görünce hissettikleri, sütçüye hitap etme şekline kadar hatırladığı ayrıntılar; kahramanın ailesine, eski evine duyduğu özlemi dışa vurur. Kılık değıştirmiş olan özlem, kapıda çaresizlik olarak belirir. Annenin yaşadıklarını

aktarmasıyla sözcüklere, solan bir yaşamın unsurları olan nesnelere yüklenen anlam ortaya çıkar.

Freud'un kuramında sonradan açıkladığı id, ego, süperegö gibi kavramlarına değinerek kahramanın yaşantısını anlamlandırmak gerekir. Çünkü id, ego ve süperegö birbirleriyle uyumlu çalıştığı sürece kişinin kendisi ve çevresiyle olan ilişkisi olumlu bir yönde ilerler. İd, "insan ruhunun en karanlık bölgesini oluşturan bir yerdir" (Emre 2006: 47). Kaynağını libidodan alan id, haz ilkesine göre anlam kazanır. Hall'e göre (1999: 31) bebeklik/çocukluk yaşlarında belli bir derece engellenme ve rahatsızlık hissini deneyimlemek idin gelişimini etkiler. Ayrıca id, bir engellenme hissi deneyimlediğinde birincil süreç olarak adlandırılan hafıza imgesini oluşturur. Bireyin engelleme ile karşılaştığı bu birincil aşamada id, gerilimi azaltmak için nesnelere birer imgeye dönüştürerek hafızaya atar. "Birincil süreç gerilimi tek başına etkili bir şekilde azaltamaz. Bundan dolayı ikincil süreç geliştirilmiştir. Ancak ikincil süreç egoya aittir." (Çaldak, 2013: 6). Kadının kocası tarafından her fırsatta yavaşlatılması, her hareketinin frenlenmesi idin engelleme hissini deneyimlemesine hizmet eder. Kadının anlattıklarından anlaşıldığı üzere tez canlılığı, hayat doluluğu, onun hareketlerini hızlandırmaktadır. Ancak bu hareketli yapısı, eşini rahatsız ettiğinden ya da kadının bu yapısıyla başkalarının dikkatini çekeceği düşüncesiyle ona bir kalıp belirlenmiş ve bu kalıbın dışındaki her davranışı sınırlandırılmıştır. Erkek, hafızada engel koyucu olarak imgelendirilmiştir. Ayrıca eşini hatırlatan nesnelere, geçmişteki mutluluğun kesintiye uğramışlığını simgeler. Atatürk çiçeğinin kapıya konulmuş olması, kadına artık o eve ait olmayışını hatırlatarak idin gerilim ile başa çıkamayışını, ikincil aşamaya geçişin zorunluluğunu ortaya koyar. Tonga'ya göre (2016: 79), "hikâyedeki bu çiçek figürü, kahramanın ve eşinin evliliklerinin ilk aylarında mutlu olduklarının da bir işaretidir. Kapı önünde bekleyen anlatıcı, kendi konumunu yeri değiştirilerek kapı önüne konulan çiçekle özdeşleştirmiştir." Evin içine alınmayan kadın ile kapının önüne konulan çiçek anlatıcının yaşadığı gerilimi anlatmak için aynı konumda ele alınmıştır.

Kapının dibine almışlar Atatürk çiçeğini. Kocam onu getirdiğinde bir parmak boyundaydı. Evliliğimizin ilk ayları. Parmağımızla saksıdaki toprakta yer açmış, (onun parmağıyla mı benimkiyle mi? Ne önemi var, o zaman ayrı iki yaratık değildik ki) birlikte dikmiştik. Tuttu büyüdü, şimdi küçük bir ağaççık. Ben onu balkonda tutuyordum. Orası daha uygun. Ama artık onun nerede duracağı benden sorulamaz. (Aral, 2008: 33).

Moran (1988: 133), "İnsanların birtakım istekleri, itilerinin olduğunu ama toplum içinde yaşadıklarından dış gerçekliğe uymak zorunluğu duyduklarını ve bu isteklerini serbestçe tatmin edemedikleri için bunları bastırmağa, örtmeğe çalıştıklarını ifade eder. Bireyin gerçek hayatta kavuşamadığı bu zevklerini hayal kurma yolu tatmin etmeye çalıştığı görülür. Freud (2012: 62), bu isteklerin baskılanmasında en sık karşılaşılan nedenin elemenden kaçmak olduğunu savunur. Baskı altına alınan isteğin sonradan bir yanılgı kılıfına girerek kendini açığa vurduğunu ifade eden

Freud, elemden kaçma içgüdüsünün sıklıkla izlenim ve yaşantıları unutma şekline dönüştüğünü ifade eder. Yazar, kahramanın ihtiyaç duyduğu ancak kaynanasının varlığı ve eşinin sonradan değişmesi nedeniyle karşılayamadığı isteklerini ertelediğini göstermeye çalışır. Freud'un savonusundaki gibi elem duygusundan kaçarak izlenimlerini ve yaşantılarını bilinçaltına iten kadın, hayal yoluyla eksiklerini tamamlamaya çalışır. Kadının yaşadıkları bir yandan geçmişle bağlantı kurularak verilirken bir yandan da yan evden gelen radyo sesiyle o an birleştirilir. Bu geri gidışlerde unutulmaya çalışılan izlenimlerin ve yaşantıların aslında kahramana gizliden de olsa bir elem hissi verdiği ortaya çıkar.

Yazar, yapıtın psikolojik alt yapısına uygun olarak bazı anlatım teknikleri kullanır. Anlatım teknikleri, yazarın duygularını, düşüncelerini, tecrübelerini, kısacası okuyucuyla dertleşirken tercih ettiği yollardır. Sanatçı bu yolları kullanarak okuyucuyu yanına alma ve eserin içine dâhil etme işlevlerini harekete geçirir. Psikanalizi hastalarına uygularken nasıl bir yol izlediğini açıklayan Freud (1938: 112), öncelikle eski gücünü yitirmiş "ben"i ruhsal yaşamda yitirdiği alanlara tekrar hâkim olması için zorladıklarını ifade eder. Ancak bazı nevrozluların "ben"in daha dayanıklı çıkması nedeniyle tüm rahatsızlıklara rağmen gerçeğe tutunmayı başarabildikleri için daha az dağılmaya uğradıklarını belirtir. Bunun gibi durumlarda nevrozun üzerine yoğunlaştıracak yöntemin iyi belirlenmesi gerekir ki bu hasta ve doktor arasında bir anlaşmaya varmayı gerektirir. Buna göre hasta her şeyi anlatacak, araştırmacı da bunları kimseyle paylaşmama sözü verecektir. Freud (1938: 114), bu aşamada hastadan anlatmasını istediklerinin "hastanın bildiği ve başkalarından gizlediği değil, aynı zamanda kendisinin de haberi olmadığı şeyler" olduğunu ifade eder. Bu durumda kişi; sadece hoşuna giden olayları, nesnelere değil, aklına gelen tatsız, huzursuzluk veren, önemsiz hatta saçma duyguları bile ortaya koyacaktır. Böylece psikanalizin temel kurallarına uygun olarak bilinçdışına baskıyla itilen nesnelere ve duygular dışı vurulacaktır. Bu süreçte geri dönüş, bilinç akışı ve iç monolog tekniklerinin sıkça kullanıldığı görülür. "Bilinç akışı tekniği (Stream of Consciousness), özellikle psikolojik/psikanalitik eserlerde ağırlıkta kullanılan bir teknik olup bireyin saklı yönlerini belirtmede en etkili yöntemdir. Bu anlatı tekniğinde karakterin düşünme eylemleri olduğu gibi ifade edilmeye çalışılır." (Karabulut, 2012: 1377). Bilinç akışı tekniğinde "olaylardan çok izlenimlere, bedenden çok ruha, (...) yaşantı zenginliğinden çok deneyimlere önem verilir. Kahramanın; hayatı, nesnelere, etrafında gördüğü şeyleri nasıl algıladığı, bir bilinç yansıması eşliğinde aktarılır" (Tosun, 2014: 59). Bilinç akışı ve geriye dönüş yöntemiyle öyküde kadının geçmişte yaşadıklarına okuyucu tanık edilir. Radyo sesinin geldiği evde daha önce anlatıcı ve eşi oturur. Evliliğinin ilk zamanlarında -kaynanası onların yanına yerleşmeden önce- eşiyile aralarında problem yoktur. Ancak zamanla anlatıcı eşinden beklediği ilgi ve sevgiyi görmemeye başlar ve daha sonra kaynananın gelişiyile büyük bir eve taşınma ihtiyacı duyarlar. Bu yeni evde daima erkeğin dedikleri olur, kadın

hep susturulur, sindirilir ve her davranışı eşi tarafından eleştirilir. Erkek, egemen unsur olarak kadını yok sayıp onu ait olmadığı kalıplara sokmak için zorlar. Anlatıcı, eski günlerini hatırlarken daima emir cümlelerinin kafasında döndüğünü fark eder. “Yavaş yürü, yavaş konuş, alçak sesle gül” gibi emir cümleleri yatak odasında bile onu esir alır. Eşine sarılmak istediği her anda “boğuyorsun, yavaşça yudum yudum sev...” uyarıları ile karşılaşır ve bir süre sonra kadın evin içinde değersiz bir nesneye dönüşür.

Yedi yıl, ‘Yavaş... Yavaş...’ diye seslendi kocam ardımca. Kocam en çok ‘yavaş’ sözcüğünü kullandı birlikte yaşadığımız sürece. – Kapıları çarpma yavaş-Koşma yavaş yürü, çocuğunu düşürürsün – Yavaş konuş bağırma öyle – Radyoyu bu kadar açma be yavaş... Gülüşüme, sevincime, mutluluğuma, coşkuma, kaygıma, sevgime, “Yavaş” dedi. (Aral, 2008: 32).

Kadın çocuklarını almaya giderken heyecanla merdivenleri ikişer atlayıp çıkabileceğini ama yine kendisine evliliği süresince emredildiği gibi yavaşça çıktığını anlatır. Çünkü bu evde yaşadığı günlerde kendisine birçok konuda olduğu gibi merdivenlerden nasıl çıkıp ineceği de tembihlendiğinden içinden ikişer ikişer çıkma isteği gelmesine rağmen alıştırıldığı gibi yavaşça çıkar. Boşanmış, bağımsız biri olduğu halde alıştırıldığı gibi hareket etmeye devam etmesinden kadının, kendisine uygulanan psikolojik şiddetten tamamen kurtulamadığı anlaşılır.

Yavaşça çıkıyorum. Tüm merdivenleri çabucak, basamakları ikişer atlayarak çıkarım ama bu evde böyle çıkmaya alıştırıldım. (Aral, 2008: 32).

İd ile süperego arasında bulunan “ego, haz prensibi yerine gerçeklik prensibi tarafından yönetilir”. “İkincil süreci ifade eden aşama, “sıradan bireylerin düşünme ve problem çözme diye adlandırdıkları şeyden başka bir şey değildir” (Hall 1999: 37-39). İdin gerçekleştiremediklerini bu süreç, gerçekleştirerek egonun “gündüz rüyalarını ve fantezileri yaratan işlevi”ni harekete geçirir. Ego, gerçek olayları algılayarak düşünce ve duyarlılığı artırır. Kişi böylece çevresiyle yaşadığı uyumsuzluklara karşı daha tahammül etmeyi öğrenir. Kadın kahramanın ikincil aşamada hatırladığı gerçekler, egonun gündüz rüyaları ve fantezileri işleviyle bağlantılı olacak şekilde ilerler. Geçmişteki gerçeklerin aktarılması aynı zamanda kahramanın gündüz düşlerini ve beklentilerini sergiler. Kapıda oturarak eski eşinin gelmesini bekleyen anlatıcı, ara ara radyodan gelen seslerle eski evinde oturan kiracılara yönelik tahminlerle hayallere dalar. Ancak bu hayalleri bile eşinin eskiden kullandığı emir cümleleri ile kesintiye uğrar. Kadın yan binada oturanların yeni evli olduklarını hayal eder. Eski evinin mutfağına kadının eşyayı nasıl dizdiğini düşünürken aslında kendisinin tasarlayıp ancak hiçbir zaman istediği gibi dizemediği mutfağını anlatır. Çünkü kendi zevki gelenekselden farklıdır ve kadın bu yüzden hep eleştirilmiştir. Oysa eşi ve kaynanası geleneksel olmaktan da öte bağnaz kişiliklere sahiptirler. Bu durum kadının kendi evinde eşya üzerinde dahi bir hâkimiyet kurmasına izin verilmemesinden anlaşılır. “Kurumlaşmış evliliklerin” karşısında olduğunu söyleyen yazar (Enginün, 2005: 363), evliliğin kesin kurallara, “geleneksel, eskimiş dünya görüşlerine” ve peşin

peşin oluşturulmuş öngörmelere bağlanmasından rahatsızlık duyan karakterlerle aktarmak istediklerini perçinleştirir.

Üçüncü aşama olan süperego, “toplumda değer yargularını, ahlak normlarını temsil eden ve bireyin kendi doğru-yanlış normları (vicdan) ile ideallerinden (ego ideali) oluşan kısmı”nı temsil eder. (Budak, 2009: 681). İnsan kişiliğinin toplumsal ahlaka bakan yönü denilebilecek olan bu bölümde gerçeklerden daha önemli olan bir şey varsa o da topluma ters düşmemektir. Mükemmel ve uyumlu olmak bu aşamada çok önemlidir. Dürtüler, cinsel istekler ve davranışlar toplum kurallarının süzgecinden geçerek bireyi sınırlar ve şekillendirir. Öyküde süperego, kahramanın kendisini ve çevresindekileri sorgularken etkindir. Geçmiş yaşamını aktarırken yaşadıklarını, hayal ettiklerini ve farklılığını ortaya koyan kadın, zaman zaman farklı değil, geleneksel veya herkes gibi olsaydı mutluluğu yakalayabilme, evliliğini sürdürebilme, çocuklarının yanında olabilme ihtimalinin ne olacağını hesaplamaya çalışır. Kendi özgürlüğü için ayrılmayı seçen kadın, herkes gibi olmamanın cezasını ve pişmanlığını yaşar. Çünkü süperego, eylemlerin toplum veya ahlaki yönden onaylanması ve eleştirilmesini gerektirir. Kahraman da eylemlerini gözden geçirirken daima “yanlış yaptığı bir şeylerin olup olmadığını” sorgular. Netice olarak da zaten zor olan yaşamına çocuklarından ayrı kalma cezası da eklenince kadın için arada kalma durumu başlar. Bu aşamada özeleştirmeden sonra kendi kendini cezalandırma veya suçlu görme durumu ortaya çıkar. Suçluluk psikolojisi mekânsal algıyla birlikte ortaya çıkar. “Çünkü mekânla birey arasında süreklilik arz eden bir bağ bulunmaktadır.”(Bayrak, 2013:129).Bu psikolojiyi ortaya koyan bağ, kadının yan dairedeki evi hayal ederken gül desenli veya dantelli bir örtünün kanepeleri süslediğine emin oluşuyla hissettirilir. Kendisinin orlon yastıkları, güllü, dantelli örtüleri hiç olmamıştır. Evliliği süresince aklına gelmeyen bu detayı düşünürken “acaba herkes gibi güllü örtüleri olsa daha mı mutlu olurdu” diye düşünerek geçmişte mutluluğu yakalama ihtimalini anlamak için kendisini zorlar. Kadının sorgulamalarına göre kendisi toplumsal olanla çeliştiği için bunları yaşamıştır ve yandaki kadın muhtemelen toplumla uyuşan bir birey olması nedeniyle mutluluğu daha çok hak edendir.

Küçük odaya iki somya koymuştur. Dalı güllü örtüler serilidir üzerlerinde. Aslında benimkiler öyle değildi ama o genç geline öylesi yaraşır. Sonra tığla örülmüş orlon yastıklar da vardır koltuklarında.” Ben sevmem. O sevmeli. Orlon örgü yastıkları seven bir kadın kocasını ve çocuklarını mutsuz edemez. (Aral, 2008: 36).

Silvano Arieti, çocukların gelişim ve yaratıcılığının çocuğun anneyle kurduğu ilişkiyle doğru orantılı olduğunu vurgular. “İyi bir annenin çocuğa duyduğu sevgi ve aynı zamanda onun değerli ve yaratıcı bir birey olacağına ilişkin inanç yaratıcılığın ortaya çıkmasında en önemli etkindir” (Cebeci, 2009: 144-145). Öyküdeki anlatıcı çocuklarına çok düşkün, iyi bir anne olmasına rağmen yaşadığı olumsuzluklar sonucunda bir tercih yapmaya zorlanmıştır. Ayrılırken bile çocukların olumsuz anne-baba tutumlarının

etkisinde kalmamaları için eşiyle anlaşmaya çalışır. Anlayış içinde çocuklarını büyütme üzere anlaşılan eşlerin sözlerini tutamadıkları görülür. Kadın, mutlu bir komşu kadın hayaline devam ederken mutsuz ve çocuklarından uzaklaştırılmış bir annenin acılarını açığa vurmadan duramaz. Mutlu olarak hayal ettiği ama hiç tanımadığı ve görmediği kadına Fatma-Neriman adını verir. Fatma'nın yemek yaptığı sırada eşinin kendisine yardım edişini, sarılışını hayal eder. Bir yandan da eski eşinin kendisine hiç yardım etmediğini, birdenbire hiç sarılmadığını üzülmeye anımsar. Geçmiş ile an arasında bu gidiş gelişler sırasında kadının mutlu olmak için aslında çok büyük bir beklenti içinde olmamasına rağmen küçük mutluluklardan mahrum edilişi gözler önüne serilir. Kadın evinde söz sahibi olmadığı gibi eşi tarafından kişisel bir baskı altında tutulmaktadır. Bu anlamda kadının sadece hareketlerine değil; duygularına da set konulmuştur. Önceleri bu evliliği sürdürme kararlılığını gösteren kadın, bir süre sonra iki çocuğuna rağmen evliliği bitirme kararı almıştır. Ayrılırken eşiyle çocukların mağdur olmaması konusunda fikir birliği yapmış olmalarına rağmen eşi bir süre sonra çocukları ona karşı bir baskı ve cezalandırma unsuru olarak kullanmaya başlamıştır.

Karara yazılanlar bizi bağlamaz. Senin işin olur, bende kalırlar, ben bir yere gidecek olurum, sana bırakırım. Anlayışla yürütürüz.” “Çok doğal,” dedim. “İkimizin bu çocuklar. (Aral, 2008: 34).

Anne bu düşünceler içinde merdivende beklerken eski kocası gelir. Çocukları, o ayın uzun çekmesi nedeniyle vermeyeceğini söyleyerek eski karısının yüzüne kapıyı kapatır. Annenin kapıyı yumruklamaları, bağırıp çağırmaları sonucu değişirmez. Baba figürü, anne ile çocuklar arasında bir engel olarak belirginleşir. Çocukların anneye olan düşkünlüğü baba tarafından fark edilmiş, çocukların korkulu travması gerçekleşmiştir. Baba hem anneyi hem de çocukları cezalandırarak Freud'un ortaya attığı Oedipus kompleksinin çocuk dünyasındaki yıkıcılığını artırmıştır. Ağlamak için eve giderken bir yandan da daha önce yaptığı yemekleri ne yapacağını düşünür. Son çare olarak arkadaşında kalıp o geceyi çocuksuz bir evde geçirmeyi planlar. Çünkü çocuklu bir yerde durursa annenin acısı artacak, yaşadığı sarsıntıyı atlatamayacaktır.

Eve varana dek dayanmalı... Koşuyorum. Evde ağlayacağım, hem de bağıra bağıra... (Aral, 2008: 38).

Ann Oakley, “Ev İşinin Sosyolojisi” (1974) adlı çalışmasında “Kadınların kendilerini eve bağlayan zincirleri kırabilmeleri için, bu zincirlerin nasıl örüldüğünü anlamak zorunda” olduklarını belirtir. Öncelikle kadınların önce özgürlüğü sınırlayan sebeplerin anlaşılması gerektiğine vurgu yapar. Silvano Arieti ise kişinin varoluşunu gerçekleştirebilmesi ve yaratıcılığını konuşturması için bireyin “yalnız kalabilmeye yönelik bir kapasiteye” (Akt. Cebeci 2009: 148) sahip olması gerektiğinin altını çizer. Yalnız kalabilme gücüne sahip olan birey, geçmişteki yıkıcı olayları hatırlasa bile sorgulamalardan sonra kendisini haklı bulacaktır. Bu açıdan “Kapı” öyküsündeki kadının durumu incelenecek olursa anlatıcı, aslında bilinçli bir

sürecin içerisinde. Çünkü evliliğinin ilk aşamalarından kapının eşiğindeki bekleyişe kadarki süreçte özgürlüğü, hayatını paylaşmak istediği kocası tarafından zincire vurulmuştur. Paylaşımçı ve yenilikçi olan birey, tutucu, geleneksel ve baskıcı kişiliği ağır basan karakterin emirleri altında ezilmiştir. Dolayısıyla kadın hem zincirlerin nasıl örüldüğünü hem de zincirleri örenin farkında olarak özgürlüğe giden yol olarak boşanmayı seçmiştir. Ancak zaman zaman aklına takılan bazı durumlarla sorunun kimde olduğunu sorgulamaya başlar. Çocukların tüm ağlamalarına ve annenin ısrarına rağmen babanın çıkarmış olduğu sorun ile kadın artık evliliğinin bitme sebebinin kendisi olmadığına iyice ikna olur. Bu bir anlamda kadının üzüntülerinin, sorunlarının artması anlamına geliyorken bir anlamda da kadının aklanmasına işaret eder.

Hep düşünmüştüm suçlu ben miyim, diye. Aklandım şimdi. Artık senin gibi bir adamın karısı olmaktan öyle sınırsız bir mutluluk duyuyorum ki acılarım yok oluyor... (Aral, 2008: 38).

Söz konusu edilen süreçler dikkate alındığında anlatıcı, yaşamış olduklarını aktarırken çeşitli psikolojik aşamalardan geçtiğini açıkça belli eder. Ağır travmatik durumlar karşısında sabretme, tahammül etme, silikleşme neticesinde çözüme erişemediği bilincinin doğmasıyla birlikte yeni bir dönem açılır. Tüm zorlukları göze alan bireyin yalnız kalma, acı çekme ve toplum tarafından dışlanma gibi tüm olasılıkları göze aldığı görülür.

Sonuç

İnci Aral, hikâyelerinde farklı temaları işlese de kadın ve kadının yaşadığı sorunlar, temel temalar olarak dikkat çeker. Kadın-erkek ilişkilerindeki sorunlar, birbirine sesini duyuramayan bireylerin çarpınışları, kadın bakış açısıyla sunulurken feminist bakış açısıyla değil, gerçekçi bir bakış açısıyla aktarılır. Yaşanmışlıklar, geçmişteki mutluluklar ve umulan ancak elde edilemeyen küçük istekler, toplumsal kuralların katılığına çarpıp parçalanırken kadının ruhunda da görülmeyen kırılmalar meydana getirir. Aral, bu kırılmalar ve küçük istekleri elde edemeyişleri dile getirirken erkek düşmanlığı şeklinde değil, kendisiyle herhangi bir anın güzelliğini paylaşmayan erkeğe sitemde bulunma tavrını tercih eder.

Yazarın yaşamıyla öyküleri büyük benzerlikler taşır. Küçükken yaşadığı ailevi sorunların yanı sıra evliliklerinde gözlemlediği, içine attığı, çözüm bulamayıp yazıya içini döktüğü durumlar öykülerini oluşturur. Psikanaltik açıdan incelenen “Kapı” öyküsü, psikolojik çatışmalar, baba figürünün çocuklar ve kadın üzerindeki baskıcı etkisini göstermesi bakımından önemlidir. Yazar, olayı yaşayan çocuk kahramanlara kendi çocuklarının adını vererek yaşanmışlıklarını okuyucuya sunar. “Kapı”, yazarın öykülerinde genellikle işlediği temaların özeti niteliğindedir. Yazar, iletişimsizliğin neden olduğu boşanmalarda en çok zarar görenin kadın ve çocuklar olduğunu vurgular.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Alper, Y. (2015). İnci Aral'ın Mor romanına psikanalitik açıdan bir bakış. *Turkish Studies*, 10/12, 15-38.
- Andaç, F. (2004). *Edebiyatımızın kadınları (Edebiyatımızın kadınlarıyla yapılmış söyleşiler)*. İstanbul: Dünya.
- Aral, İ. (2008). *Ağda Zamani*. İstanbul: Turkuvaz Kitap.
- Aral, İ. (2009). *Anlar İzler Tutkular (Deneme)*. İstanbul: Turkuvaz Kitap.
- Atlı, F. (2012). Edebi metnin ve yaratıcılığın kaynağına ulaşan yol: Psikanalitik edebiyat eleştirisi. *Turkish Studies*, Volume 7/3, 257-273.
- Barbarosoğlu, N. (1997). İnci Aral'la söyleşi. *Adam Öykü*, S. II, 36-37.
- Bayrak, Ö. (2013). *Tevfik Fikret'in şiirlerinde mekân ve algı*. İstanbul: Kesit.
- Cebeci, O. (2004). *Psikanalitik edebiyat kuramı*. İstanbul: İthaki.
- Çaldak, M. (2013). *Hasan Ali Toptaş romanlarının psikanalitik çözümlemesi*. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Emre, İ. (2006). *Edebiyat ve psikoloji*. Ankara: Anı.
- Enginün, İ. (2005). *Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı*. İstanbul: Dergâh.
- Freud, S. (1938). *Beş konferans ve psikanalize toplu bakış*. (Çev.: Kamuran Şipal), İstanbul: Cem.
- Freud, S. (1996). *Düşlerin yorumu 1*. (Çev.: Emre Kapkın), İstanbul: Payel.
- Freud, S. (2012). *Psikanaliz üzerine*. (Çev.: Kamuran Şipal), İstanbul: Cem.
- Hall, C. S. (1999). *Freudyen psikolojiye giriş*. (Çev.: Ersan Devrim), İstanbul: Kaknüs.
- Karabulut, M. (2012). Yusuf Atılgan'ın 'Aylak Adam' romanında anlatım teknikleri. *Turkish Studies*, Volume 7/1, 1375-1387.
- Karabulut, M. (2013). *Edip Cansever şiiri psikanalitik bir inceleme*. Ankara: Öncü.
- Lekesiz, Ö. (2000). *Yeni Türk edebiyatında öykü*. İstanbul: Kaknüs.
- Moran, B. (1998). *Edebiyat kuramları ve eleştiri*. İstanbul: Cem.
- Oakley, A. (1974). *Women's work: The housewife, past and present*, New York: Pantheon Books.
- Tonga, N. (2016). *Yaşayan hikâyemiz günümüz Türk hikâyesi üzerine incelemeler*. İstanbul: Kesit.
- Tosun, N. (2014). *Modern öykü kuramı*. İstanbul: Hece.

Elektronik Kaynaklar

- URL-1: Türkeş, Ö. (2003). <http://kirmizikediedebiyat.blogspot.com/2013/11/portre-inci-aral.html> (Erişim: 29.02.2020)